

železarski zemlji pognali korenine, si zapustil v pisani besedi svoje srce in spomine. Zdaj že dvajseto leto teče, odkar počivaš nad piranskimi bregovi, zdaj tvoj duh se poigrava z morskimi valovi. V spominih tvojih vse si obhobil, ko si bosonog po strugi Javornika brodil, ko so naši očetje v coklah in s kanglico črnega kofeta na šiht hodili in se v tovarni za naš vsakdanji kruh trudili. Vračali so se izmučeni in prepoteni, a z veliko mero optimizma, da mi lepše bi živeli. Prišla je vojna, polna grozodejstev in trpljenja, preveč strašna za dečka dvanajstih let, ki je vase vsrkal ves ta kruti svet. Ostale so rane – nikoli zaceljene, nikoli pozabljene. Iz vseh premnogih bolečin je zrasel naš javorniški sin, velikan besede, pisatelj in poet, ki je nam bodočim rodovom postavil nepozaben spomenik. Iz globine njegovega nepotešenega hrepenenja izžareva ljubezen do slovenske besede, razdvojenost in osamljenost. V svoji prozi nam je zapustil bogato kulturno dediščino, rojeno iz krvi in žuljev delavskih staršev. Iz razočaranja in nerazumevanja okolice pa se je povzpел na Olimp slovenske književnosti.

Zdravko! Izpod Stola, kjer domuje tvoje in moje srce, sprejmi vse najlepše rožice. Naš poet, le malo cvetja v življenju tvojem je bilo, četudi je bilo plodno še kako! Naj tvoj duh in tvoja ustvarjalnost v železarskem rodu vedno živi, za vse, kar si nam dal, dragi Zdravko, hvala ti!

Rina Klinar

Vencelj Perko, župan Občine Koroška Bela

Med tistimi, ki so se zapisali v zgodovino Slovenskega Javornika, je tudi Vencelj Perko, rojen leta 1906 na Slovenskem Javorniku, umrl pa je leta 1991 v Ljubljani. V letih 1936–1940 je bil župan občine Koroška Bela in kasneje častni občan občine Jesenice. Vencelj Perko je bil izučen kovinar. Kot žerjavovodja je delal v jeseniški železarni, tedaj Kranjski industrijski družbi, kjer je bil glavni delavski zaupnik ter pobudnik in organizator stavke kovinarjev leta 1935. Kot je zapisal Joža Varl, se je stavka začela 12. julija 1935 zjutraj v tovarni na Javorniku, zatem v tovarni na Savi,

uspešno pa je bila zaključena 20. julija 1935. Vodja pogajanj z vodstvom KID, ki so se zaključila 20. julija, je bil Vencelj Perko, s sporazumom pa je bil pomembno izboljššan socialni položaj delavstva v KID. Za župana občine Koroška Bela, katere del je bil Slovenski Javornik, je bil izvoljen 6. decembra 1936 kot nosilec liste Slovenskega delovnega ljudstva (SDL) na občinskih volitvah. V prilogi tednika Železar so leta 1977 izšli tudi spomini na prevzem oblasti na občini Koroška Bela, kjer so zapisane besede Vencelja Perka: »Ob prevzemu poslov sem pozdravil navzoče ter na podlagi volilnega programa liste SDL obrazložil predlog neposrednih nalog občine ter naglasil, da moramo doseči samostojnost slovenske občine in njeno samoupravo in popolno neodvisnost. V tem smislu sem v imenu večine povabil vse odbornike na složno delo za dobrobit in korist občine ter njenih občanov.«

V letu 1937 so v občini Koroška Bela izdelali 15-letni načrt javnih del in regulacijski načrt občine. Med drugim so zapisali, da je na Javorniku »ohraniti Zoisov grad, ki ga je spraviti z regulacijskim načrtom kolikor mogoče do arhitektonske veljave, toda v zvezi in upoštevanju razvoja industrije.« »Delavski dom naj se postavi na Javorniku v bližini občinskih delavskih hišic in parka; delavska kolonija naj se postavi na Javorniku v Spodnjih Borovljah, tako da se bo regulacijski načrt v tem delu čim prej realiziral; najprikladnejši prostor za bolnico je iz estetskih in zdravstvenih ozirov na Javorniku, in sicer v Zgornjih Borovljah.« Občinski odbor je tedaj tudi odločil, da se zgradi nova šola na Koroški Beli, ker stara iz leta 1850 zaradi naraščajočega števila otrok ni več ustrezala. Z gradnjo šole so začeli konec avgusta 1938, prva faza, to je zgraditev šolskega poslopja in stanovanjskega trakta v surovem stanju, je bila končana v začetku decembra 1939.

Konec maja 1941 so Perka in nekatere sodelavce Nemci aretirali, jih najprej odpeljali v Šentvid pri Ljubljani in od tam v begunjske zapore. Konec junija so jih prepeljali v taborišče Kraut na Koroškem, od koder je skupaj s Perkom pobegnilo več Jeseničanov, ki so se prek Karavank prebili na Mežaklo med partizanske prvoborce. Perko je svojo partizansko pot zaključil na Dolenjskem. Po osvoboditvi je postal prvi predsednik Enotnih sindikatov Slovenije. Kasneje je delal v gospodarstvu in v državni upravi. Ostal pa je povezan z dogajanjem v občini Jesenice, četudi je živel izven občine. Ob 100-letnici rojstva so mu v Spominskem parku na Jesenicah odkrili spomenik – njegov poprsni kip, ki ga je izdelal jeseniški akademski slikar in kipar Boni Čeh.